

VIRÁG BENEDEK ÉS A ROMÁN IRODALOMTÖRTÉNET.

A budai csendes magányában munkás, áldozatos életet élő puritán jellemű Virág Benedek az erdélyi románság szellemi életének akkoriban Pesten (az egyetemi nyomda mellett censori és revizori minőségben) tartózkodó vezetőivel is érintkezésben állott. Az említett román szellemi vezetők az u. n. „latinos vagy erdélyi iskola, vagy triász” tagjai: Micu-Klein Sámuel (1745—1806.), Sinkai György (1754—1816.) és Maior Péter (1754—1821.) görög kath. szerzetesek voltak.

Maior életéből eddig is tudtuk, hogy pesti tartózkodása (1809—1821.) alatt jóban volt Virággal s vele többször elbeszélgetett történelmi kérdésekről. Virág éppen akkoriban (1808—1816) adta ki „Magyar Századait” s így az ezirányú érdeklődés is megfejtje a Virág és Maior közt fennálló érintkezést. De Virág életmódja is hathatott Maiorra, mert Maior pesti és budai élete feltűnően hasonlított a Virágéhoz.¹

Újabblevéltári adatok² most meg azt bizonyítják, hogy Virág az említett triász legidősebb tagjával, Micu-Klein Sámuellel még közelebbi, munkatársi viszonyban állott.

A termékeny munkásságú Micu-Klein 3 évet töltött Budán (1803—1806.). Művei azonban jórészt kéziratban maradtak s a nagyváradi görög kath. püspöki levéltárban vannak. Ilyen kéziratban maradt műve az a két részből álló (latin—román—magyar—német és román—latin—magyar—német) terjedelmes

¹ Virág életrajzírói nem ismerik a Maiorral való érintkezést. Maior feljegyzései alapján először említi: Bitay Á.: A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése, Gyulafehérvár, 1922. 36. old.

² Doi luceferi rătăcitori Gheorghe Șincai și Samoil Micu-Clain de dr. Iacob Radu prepozit, prelat papal. Academia Română, memoriile secțiunii literare, seria III., tomul II., mem. 3. București 1924. (Két bolygó hajnalcsillag etc.) A 121 oldalas kötet tulnyomó része (35—121.) kiadatlan levéltári adatokat közöl a nagyváradi gör. kath. püspöki levéltárból.

szótár is, amelyet az önérzetes és a nemzete javán buzgolkodó³ Micu-Klein részben még Pestre jövetele előtt, Balászfalván⁴ állított össze. A német anyag beillesztésére a pesti egyetem német nyelvi tanárát kérte meg. A magyar anyagot is csak hézagosan tudta beilleszteni. A hézagok pótlására s az egész magyar anyag átnézésére és kijavítására a „híres magyart, Virág Benedeket” kérte meg; amint azt Corneli János nagyváradai gör. kath. kanonokhoz intézett levelének (1805. április 4.) következő része bizonyítja: „Praeterea notum facio Dvae Rmae (Dominacioni Vestrae Revendissimae), quod ego magno, molestoque cum labore dictionarium quoddam latino—valachico—ungarico—germanicum conscripserim, in quo ponitur omnis vox, omnisque phrasis ex quo Auctore sit. Germanicum idioma adponit hic Clarissimus Professor in pestiensi universitate linguae germanicae D. Halitski. Hungaricum idioma quidem appositum est, sed hic corrigit, emendat et ubi fons non esset appositum, apponit Cl. Adm. Rduus D. Virág, celeberrimus Hungarus, qui et Ciceronis quaedam opera in hungaricum translata edidit”.⁵

Virág készségesen eleget is tett a kérésnek, amint azt a kézirat javításai és pótlásai is bizonyítják.⁶ Munkájáért nem kapott semmi tiszteletdíjat, amint azt Micu-Klein levelezésének a kiadásra vonatkozó azon része bizonyítja, mely szerint a megjelenés és a mű elkelése esetén a magyar és a német anyag beillesztőinek is kell valami tiszteletdíjat adni.⁷ A mű azonban kéziratban maradt s így a tervezetnek ez a része sem valósult meg.

A Micu-Klein-féle szótár ugyan kéziratban maradt, de anyagát beleolvasztották a Budán 1825-ben megjelent többnyelvű nagy román szótárba (Lexicon de Buda) Így tehát en-

³ „Conatus sum ego multis fatigiis et vigiliis praesertim dictionarium, conscribere, ut taliter sublevem et nostrates alias linguas discere volentes, et alios nostram volentes eddiscere, tum per hoc etiam honorem toti nationi facere quod habeat etiam illa dictionarium, quo nulla natio, nisi nostra et zingarica carebat” ... i. m. 46. old.

„... ad hoc dictionarium conscribendum unice amor culturae et eruditionis gentis me movit.” i. m. 45. old.

⁴ i. m. 15. old.

⁵ i. m. 45. old. Az említett Cicero-fordítások: Lélius vagy M. T. Ciceronak beszélgetése a barátságról (1802.); Az idősebb Kátó vagy M. T. Ciceronak beszélgetése az öregségről (1803.).

⁶ i. m. 15. old.

⁷ i. m. 46. old.

nek munkatársai közé kell számítanunk a szorgalmas, munkás-életű Virág Benedeket is.

Feltűnő még, hogy Virág is, Micu-Klein is fordítottak Fleury nagy egyháztörténetéből. Micu-Klein Fleury fordítása szintén kéziratban maradt.

A most közzétett levéltári anyagból az is kitűnik, hogy az akkoriban még Nagyváradon tartózkodó jeles magyar történetíró, Keresztúri József (1755—1825.) is jó viszonyban állott Micu-Kleinnel s hogy Micu-Klein művei kiadási terveiben rá is számított.

A Virág Benedeket budai magányában és Vitkovicsék házánál gyakorta meglátogató kortárs magyar írók levelezése és életrajza talán még több adatot is rejteget Virág Benedeknek a román irodalom akkori vezetőivel való érintkezéséhez.

*

A triász harmadik tagjáról, a nyugtalan, szenvedélyes Sinkairól nincs adatunk, hogy olyan érintkezésben állott volna Virággal, mint két másik társa. A körülmények mérlegelése alapján azonban ezt is igen valószínűnek vehetjük. Sinkai Kovachich Márton György mellett kapott alkalmazást s mellette anyagot is gyűjtött nagy történelmi művéhez a helytartósági levéltár s az akkor alapított Magyar Nemzeti Múzeum anyagának áttanulmányozásával. 1805-ben József nádor és Széchenyi Ferenc tiszteletére egy román verset is írt, amely a román irodalom első pásztorverse.⁸

Sinkai egyik leveléből (Buda, 1804. III. 25.) azt is megtudjuk, hogy Festetich György (Széchenyi Ferenc sógora, a Georgicon alapítója) s a róla elnevezett kódexről is ismeretes Jordánszky Elek (1765—1820) őt (Sinkait) anyagilag is támogatták.⁹

Egy másik levélből meg arról értesülünk (Buda, 1807. III. 22.), hogy krónikájának kéziratát Schedius (1768—1847.), a magyar esztétikai irodalom értékes munkása, is ismerte s a mű adandó címére nézve is eszmét adott neki s felhívta a figyelmét Stritter-re (1740—1801.), arra a német történészre, aki II. Katalin korában Oroszországba került s a Fekete-tenger vidékén élt népek összefoglaló történetét megírta.¹⁰

Dr. Bitay Árpád.

⁸ Bitay Árpád: Dacoromania II. és III. kötet.

⁹ i. m. 61. old.

¹⁰ i. m. 76. old.